

Uchwała z dnia 2 czerwca 2010 r., III CZP 37/10

Sędzia SN Marian Kocon (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski

Sędzia SA Jan Futro

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Adama D. przeciwko Powiatowi S. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 2 czerwca 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Olsztynie postanowieniem z dnia 4 marca 2010 r.:

„Czy w sprawie o zwrot nienależnie pobranych opłat za kartę pojazdu na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003 r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu (Dz.U. Nr 137, poz. 1310) bieg przedawnienia roszczeń rozpoczyna się od dnia spełnienia świadczenia, czy też od dnia wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 stycznia 2006 r., U 6/04, czy też od dnia wejścia w życie rozporządzenia Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 28 marca 2006 r. w sprawie wysokości opłat za wydanie karty pojazdu (Dz.U. Nr 59, poz. 421)?”

podjął uchwałę:

Bieg przedawnienia roszczeń o zwrot nienależnie pobranych opłat za kartę pojazdu na podstawie rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003 r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu (Dz.U. Nr 137, poz. 1310) rozpoczyna się od dnia spełnienia świadczenia.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w Szczytnie wyrokiem z dnia 9 października 2009 r. zasądził na rzecz powoda Adama D. od pozwanego Powiatu S. kwotę 16 150 zł z odsetkami tytułem zwrotu nienależnego świadczenia. Pozwany na podstawie § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003 r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu (Dz.U. Nr 137, poz. 1310 – dalej: "rozporządzenie z 2003 r.")

pobrał od powoda opłaty w wysokości po 500 zł za karty pojazdów samochodowych przywiezionych z innych państw Unii Europejskiej. Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 17 stycznia 2006 r., U 6/04 (Dz.U. Nr 15, poz.119), uznał § 1 ust. 1 rozporządzenia z 2003 r. za niezgodny z Konstytucją, orzekając, że traci on moc z dniem 1 maja 2006 r. W ocenie Sądu, kwota stanowiąca różnicę pomiędzy kwotą pobraną od powoda a wynikającą z rozporządzenia Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 28 marca 2006 r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu (Dz.U. Nr 59, poz. 421 – dalej: "rozporządzenie z 2006 r."), które weszło w życie dnia 15 kwietnia 2006 r., była świadczeniem nienależnym (art. 410 § 2 k.c.), podlegającym zwrotowi przez pozwanego stosownie do art. 410 § 1 k.c.

Przy rozpoznawaniu apelacji pozwanego powstało przytoczone na wstępie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, które Sąd Okręgowy w Olsztynie przedstawił – na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. – do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygnięcie przedstawionego zagadnienia wymaga w pierwszej kolejności odniesienia się do kwestii, czy § 1 ust. 1 rozporządzenia z 2003 r., nakładający na kupującego obowiązek uiszczenia opłaty za kartę pojazdu zakupionego na terenie państwa należącego do Unii Europejskiej i sprowadzonego do Polski już w okresie jej członkostwa w Unii Europejskiej, był zgodny z prawem unijnym. Inaczej mówiąc, czy na podstawie tego rozporządzenia, jak i rozporządzenia z 2006 r. kupujący był zobowiązany do zapłaty za karty pojazdów kwot określonych w tych rozporządzeniach. Należy przypomnieć, że zasada pierwszeństwa prawa unijnego zobowiązuje organ administracyjny i sąd krajowy do stosowania tego prawa i do odstąpienia od stosowania sprzecznych z nim przepisów krajowych, niezależnie od wyroku krajowego sądu konstytucyjnego, który odracza utratę mocy obowiązującej tych przepisów, uznanych za niekonstytucyjne.

W sprawie zgodności § 1 ust. 1 rozporządzenia z 2003 r. z prawem unijnym wypowiedział się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który postanowieniem z dnia 10 grudnia 2007 r., C-134/07 (Dz.U. UE C 64, poz. 15) orzekł, że art. 90 akapit pierwszy TWE należy interpretować w ten sposób, iż sprzeciwia się on opłacie, takiej jak przewidziana w § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003 r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu, która w praktyce jest nakładana w związku z pierwszą rejestracją używanego pojazdu

samochodowego przywiezionego z innego państwa członkowskiego, lecz nie jest nakładana w związku z nabyciem w Polsce używanego pojazdu samochodowego, jeśli jest on tam już zarejestrowany. Postanowienie to ma skutek *ex tunc*, tj. wywołuje skutek retroaktywny. W świetle tego postanowienia, nakładanie opłaty za kartę pojazdu było od początku sprzeczne z prawem unijnym, co oznacza, że kupujący nie był zobowiązany do uiszczenia tej opłaty. Bez wpływu zatem na rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia pozostaje odroczenie obowiązywania mocy przepisów rozporządzenia z 2003 r. przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 17 stycznia 2006 r., U 6/04.

Trzeba zauważyć, że postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odnosi się do pełnej wysokości opłaty za kartę pojazdu w kwocie 500 zł, a nie jedynie do różnicy 425 zł pomiędzy kwotami określonymi w rozporządzeniach z 2003 i 2006 r., Trybunał uznał bowiem za sprzeczną z prawem unijnym opłatę nakładaną w związku z pierwszą rejestracją używanego pojazdu samochodowego przywiezionego z innego państwa członkowskiego w sytuacji, w której opłata taka nie jest nakładana w związku z nabyciem w Polsce używanego pojazdu samochodowego, jeśli jest on tam już zarejestrowany.

Z tytułu naruszenia prawa unijnego wchodzi w grę odpowiedzialność odszkodowawcza, powód jednak nie powołał tej podstawy odpowiedzialności. Zgłoszone roszczenie – żądanie zapłaty określonej kwoty – oparł na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu; przytoczył stan faktyczny dla wykazania przesłanek bezpodstawnego wzbogacenia i te przesłanki wykazywał. Istota przedstawionego zagadnienia sprowadza się zatem do określenia chwili początkowej biegu przedawnienia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, a w szczególności z tytułu dochodzonego roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia. Początek ten należy określić stosownie do art. 120 § 1 zdanie drugie k.c., według którego, jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie. Stanowisko to pozostaje w zgodzie z akceptowanym w piśmiennictwie i orzecznictwie założeniem, że art. 120 § 1 k.c. ma zastosowanie do tzw. zobowiązań bezterminowych, tj. takich, w których termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania (art. 455 *in fine* k.c.), oraz że w zakres zobowiązań bezterminowych

wchodzą i stosunki, których przedmiotem jest zwrot nienależnego świadczenia (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1991 r., III CZP 2/91, OSNCP 1991, nr 7, poz. 93 i z dnia 26 listopada 2009 r., III CZP 102/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 75 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2003 r., I CKN 316/01, OSNC 2004, nr 7-8, poz. 117).

Przepis zawarty w art. 120 § 1 zdanie drugie k.c. stanowi *lex specialis* w stosunku do wyrażonej w zdaniu pierwszym tego artykułu reguły łączącej rozpoczęcie biegu przedawnienia z nadejściem dnia wymagalności roszczenia. Z jego brzmienia jednoznacznie wynika, że przedawnienie może rozpocząć bieg, mimo że roszczenie nie jest jeszcze wymagalne; decyduje możliwość podjęcia przez wierzyciela czynności warunkującej wymagalność roszczenia w najwcześniejszym terminie. Celem takiego rozwiązania jest uwolnienie dłużnika od pozostawania w niepewności przez nieograniczony czas co do swej sytuacji prawnej, wobec bowiem tego, że dokonanie czynności warunkującej wymagalność roszczenia zależy tylko od woli wierzyciela, może on podjąć tę czynność nawet po upływie bardzo długiego okresu od powstania zobowiązania.

W sytuacji, w której nie było podstawy prawnej do pobrania opłaty za kartę pojazdu, bezpodstawne wzbogacenie w postaci nienależnego świadczenia nastąpiło od chwili uiszczenia tej opłaty. Uwzględnienie uregulowania przyjętego w art. 120 § 1 zdanie drugie k.c. uzasadnia wniosek, że dzień, w którym nastąpiło uiszczenie opłaty za kartę pojazdu, był jednocześnie najwcześniejszym możliwym terminem, w którym powód mógł zgłosić żądanie niezwłocznego jej zwrotu. Prowadzi to do wniosku, że bieg przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnie pobranych opłat za karty pojazdu rozpoczyna się od dnia spełnienia świadczenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).